

Krzysztof LIGĘZA

Akademia Marynarki Wojennej

MORSKA OPERACJA DESANTOWA

STRESZCZENIE

Osiągnięcie założonego celu desantu morskiego wymaga odpowiedniego zorganizowania sił wydzielonych do jego wykonania. W skład desantu morskiego wchodzi siły: marynarki wojennej, wojsk lądowych i sił powietrznych. Sprawne zorganizowanie desantu morskiego pozwala na: lądowanie sił we właściwej kolejności, terminowo i we właściwym miejscu; kontrolę i koordynację działań lotnictwa w obszarze desantowania, ochronę jednostek pływających i kontrolę ruchu jednostek desantowych poruszających się po wodzie jak i w powietrzu.

Słowa kluczowe:

Sztuka operacyjna MW, działania desantowe

WSTĘP

Od najdawniejszych czasów człowiek organizował walkę we wszystkich środowiskach, w których potrafił się przemieszczać. Dzieje ludzkości związane są z historią zdobywania mórz. W starożytności potęgą Grecji, a następnie Kartaginy opierały się na handlu morskim, którego bezpieczeństwa strzegły silne floty wojenne. Genezy działań desantowych należy szukać w tych wojnach, w których cele osiągnąć w obszarach zamorskich, na pograniczu środowiska morskiego i lądowego. Konieczność organizowania desantów wynikała z sytuowania celów wojny w rejonach lądowych przylegających do morza. Powodzenie działań lądowych warunkowane było sprawnym wysadzeniem sił desantu na ląd.

DZIAŁANIA DESANTOWE NA PRZESTRZENI WIEKÓW

Analizy wojen z okresu starożytności na akwenie Morza Śródziemnego dostarczają wielu przykładów prowadzenia działań desantowych z morza. Jedną z najstarszych i znanych z literatury operacji jest wyprawa króla Achajów Menelaosa na

Troję (XII w. p.n.e.)¹. Wyprawa i zdobycie Troi związane było z wyprawami i ekspansją Achajów utożsamianych z kulturą mykeńską. W starożytności zakładano pobicie przeciwnika w bitwie morskiej lub lądowej. Stąd działania przeciwdesantowe zwykle sprowadzały się do bitwy morskiej. Strona, która przegrała bitwę morską zwykle nie posiadała wystarczających sił, by szukać rozstrzygnięcia w bitwie lądowej. Wynikało to również z założeń ówczesnej sztuki wojennej, w której zakładano doprowadzenie do stoczenia bitwy generalnej na lądzie lub na morzu. Przykładem może być II wojna punicka (w latach 218 – 201 p.n.e.), w czasie której Rzymianie pokonali flotę kartagińską² zapewniając panowanie na akwenie morskim, co równocześnie uniemożliwiło przeciwnikowi przeniesienie działań na ląd.

Historia wojen dostarcza wielu przykładów dobrze i źle zorganizowanych działań desantowych. Jednym z najtragiczniejszych desantów było lądowanie Brytyjczyków pod Gallipoli w 1915 roku. Pomysł wszczęcia działań w rejonie Dardaneli narodził się jeszcze w listopadzie 1914 roku, kiedy podczas debaty brytyjskiej Rady Wojennej Churchill, zaproponował uderzenie na półwysep Gallipoli jako najlepszy sposób obrony Egiptu, zagrożonego przez Turków. W trakcie opracowywania planów operacji desantowej przygotowano dwa warianty działań³. Pierwszy plan zakładał lądowania w zatoce Edremit i w Smyrnie, uchwycenie przyczółka (zadanie bliższe) oraz marsz drogą lądową na Konstantynopol (zadanie dalsze). Drugi alternatywny plan, przygotowany przez gen. Hamiltona i ostatecznie przyjęty do realizacji, zakładał lądowanie sił desantu w 6 punktach wybrzeża na samym cyplu półwyspu. W operacji desantowej na półwyspie Gallipoli miały brać udział "Śródziemnomorskie Siły Ekspedycyjne" (Mediterranean Expeditionary Force) w sile 5 dywizji, około 80 000 żołnierzy wojsk lądowych, które miały być przewiezione z Egiptu przez 108 transportowców. Naprzeciw armii Hamiltona stanęła turecka 5. armia pod dowództwem niemieckiego doradcy wojskowego armii ottomańskiej, generała Otto Limana von Sandersa⁴. 5. armia, której zadaniem była obrona obu brzegów zatoki, liczyła 84 tys. żołnierzy i składało się na nią 6 dywizji.

Kampania w Gallipoli daje znakomitą możliwość na zastanawianie się, „co by było, gdyby”. Alianci popełnili tyle błędów w tej kampanii, że gdyby tylko udało się któregoś z nich uniknąć, ostateczny wynik byłby zapewne inny. O niepowodzeniu desantu zdecydowało wiele czynników, do zasadniczych możemy zaliczyć: brak atutu zaskoczenia operacyjnego oraz niewłaściwe przygotowanie sił desantowych (przestarzałe jednostki desantowe, niewyszkoleni żołnierze, brak skutecznego wsparcia ogniowego z morza, utrata 1/3 sił przed rozpoczęciem desantowania, niewłaściwy wybór odcinka desantowania). Drugie lądowanie w sierpniu 1915 r. Brytyjczycy przygotowali znacznie lepiej, ale ich nieudolność w działaniach

¹ Zob.: L. Mrozewicz, *Starożytność*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1999, s. 67 - 68.

² Bitwa morska pod Aspis (207 p.n.e.) - największa morska bitwa w czasie wojny - 100 okrętów rzymskich pod wodzą Lewinusa pokonało 83 jednostki kartagińskie.

³ K. Kubiak, *Dardanele*, Wyd. Altair, Warszawa 1996, s. 26.

⁴ R. Holmes, *The Oxford Companion to Military History*, Oxford University Press, Oxford 2001, s. 343.

lądowych nie pozwoliła rozwinąć powodzenia. Na skutek takich działań cel polityczny i militarny panowanie nad Cieśniną Dardaneelską nie został osiągnięty⁵.

W okresie I wojny światowej działania desantowe w rejonie Morza Bałtyckiego podejmowali zarówno Niemcy jak i Rosjanie. W celu rozbicia Floty Bałtyckiej i uderzenia na prawe skrzydło armii rosyjskiej Niemcy zorganizowali, w roku 1917, operację połączoną „ALBION” (morsko-lądową) z desantem na archipelag Wysp Moonsudzkich (Ozylia, Dagó, Moon i Worms)⁶, wówczas należący do Imperium Rosyjskiego. W sumie siły desantowe liczyły ok. 23 000 żołnierzy, 5000 koni, 1400 pojazdów, 150 karabinów maszynowych, 54 armaty, 12 moździerzy. Do transportu żołnierzy oraz sprzętu wykorzystano 19 transportowców. Zasadniczym celem ataku było strategiczne położenie wysp, u wylotu Zatoki Ryskiej. Opanowanie wyspy Moom umożliwiało również kontrolę cieśniny Moon, łączącej Zatokę Ryską z Zatoką Fińską.

Po I wojnie światowej nastąpił znaczący rozwój sił desantowych zwłaszcza w USA i Japonii. Wielka Brytania długo nie dostrzegała potrzeby rozwijania teorii desantów morskich, ze względu na porażkę tych działań w rejonie Cieśniny Dardaneelskiej⁷. W okresie międzywojennym wbrew panującym tendencjom w USA rozwijano koncepcje działań desantowych oraz sprzęt wykorzystywany podczas ich prowadzenia. W początkach XX wieku Korpus Piechoty Morskiej Stanów Zjednoczonych (USMC) uznany został za „first to fight”, czyli za formację pierwszego rzutu. Podczas II Wojny Światowej Korpus prowadził operacje desantowe na Pacyfiku zdobywając Guadalcanal, atol Tarawa, Nową Brytanię, Guam, Tinian, Iwo Jima i Okinawę. Wysłanie desantów podyktowane było koniecznością osiągnięcia celów militarnych na lądzie oraz braku lądowej granicy pomiędzy zaangażowanymi stronami konfliktu.

Do największych desantów II wojny światowej o znaczeniu strategicznym należy zaliczyć lądowanie aliantów w Normandii 6-24 czerwca 1944 roku. Była to pierwsza operacja połączona pomimo to, że tak jej nie definiowano. Jednak analiza jej cech wskazuje na pełną realizację założeń współczesnych operacji połączonych. Występowało jedno dowództwo w operacji brały udział siły lądowe, morskie, powietrzne i specjalne o składzie międzynarodowym. Operacja „OVERLORD” jest przykładem operacji w wyniku której został osiągnięty cel strategiczny na teatrze działań wojennych - utworzono drugi front w Europie Zachodniej⁸.

Druga wojna światowa ze względu na rozmach przestrzenny potwierdziła potrzebę organizowania desantów morskich, w trakcie jej trwania przeprowadzono ok. 600 operacji desantowych, w tym 10 miało znaczenie strategiczne, 125 operacyjne, a w 50 przypadkach były to jednocześnie desanty morskie połączone z po-

⁵ A. Preston, *History of the Royal Navy in the 20th century*, Dolphin Publication, Hong Kong 1990, s. 41.

⁶ Wyspy Moonsundzkie współczesna nazwa Archipelag Zachodnioestoński - wyspy Sarema, Hiiuma, Muhu, Vormski i wiele drobniejszych wysp w zachodniej części Bałtyku u wybrzeży Estonii.

⁷ R. Holmes, *The Oxford Companion...*, Ibidem, s. 550.

⁸ R. Holmes, *The Oxford Companion...*, Ibidem, s. 654.

wietrznymi. Na częste stosowanie desantów morskich wywierał wpływ rozmach przestrzenny teatrów działań położonych na różnych kontynentach, prowadzenie działań w strefie nadmorskiej oraz konieczność utrzymywania wysp i archipelagów do potrzeb sił morskich i lotniczych w celu zabezpieczenia linii komunikacyjnych pomiędzy teatrami działań wojennych.

Po zakończeniu II wojny światowej w siłach zbrojnych zachodził proces dostosowywania sposobów prowadzenia działań wypracowanych w czasie konfrontacji globalnej do specyficznych warunków konfliktów ograniczonych. Przykładami operacji desantowych tego okresu mogą być działania prowadzone w czasie wojny koreańskiej przez siły ONZ czy też drugiej wojny bliskowschodniej, wojny wietnamskiej oraz wojnie falklandzkiej⁹.

ZESPOŁY ZADANIOWE SIŁ DESANTOWYCH

Współcześnie morska operacja desantowa definiowana jest jako połączona operacja wojskowa prowadzona z kierunku morza przez siły marynarki wojennej i zaokrętowane siły desantu z zasadniczym celem taktycznego przetrzucenia wojsk lądowych na brzeg w środowisko, które może być zarówno sprzyjające, jak i wrogie. Ogólnie rzecz ujmując, polega ona na wykonaniu manewru w obszarze wód przybrzeżnych przez zespół zadaniowy sił desantowych w celu zajęcia dogodnych pozycji w stosunku do przeciwnika, z której siły te mogą stwarzać dla niego zagrożenie lub być przetrzucane na brzeg. Tego typu działania będą stosowane w miejscach szczególnie ważnych lub o krytycznej wrażliwości dla środka ciężkości przeciwnika.

W literaturze przedmiotu do wyróżnienia desantów stosowane jest wiele kryteriów, między innymi: wielkość użytych sił, zadanie, charakter działania, sposób dostania się w ugrupowanie przeciwnika. Wg kryterium użytych sił wyróżnia się desanty: strategiczne, operacyjne i taktyczne. Kryterium zadania pozwala wyodrębnić desanty: dywersyjne oraz dywersyjno-rozpoznawcze. Według sposobu dostania się w ugrupowanie przeciwnika wyróżnia się desanty: morskie, powietrzne i kombinowane.

Analiza literatury dotyczącej teorii dowodzenia oraz rozwiązań praktycznych pozwala na stwierdzenie, że zespoły zadaniowe były i są elementem organizacji wojskowych. Teza ta nie odnosi się tylko do Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, lecz ma praktyczne odzwierciedlenie w armiach innych państw oraz założeniach funkcjonowania NATO. Zespoły zadaniowe występują na wszystkich szczeblach struktury organizacyjnej sił zbrojnych. W ich skład może wchodzić grupa osób, mogą to także być jednostki wojskowe lub wydzielone z ich struktur elementy (komponenty). Jako przykład może posłużyć m.in. koncepcja organizowania

⁹ Zob. K. Kubiak, *Działania sił morskich po drugiej wojnie światowej*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007.

działających w ramach NATO zgrupowań Wielonarodowych Połączonych Sił Zadaniowych (ang. *Combined Joint Task Force*) oraz jednostek zadaniowych (ang. *Task Force*). Zespoły takie powinny być organizowane zarówno w układzie narodowym, jak i kontyngentów wielonarodowych.

Koncepcja ta nawiązuje swoimi założeniami do teorii organizacji i funkcjonowania zespołów zadaniowych. Istota powoływania tych sił wyraża się w doraźnym, czasowym połączeniu komponentów rodzajów sił zbrojnych w celu rozwiązania określonych sytuacji kryzysowych oraz realizacji konkretnych zadań pod jednym dowództwem. W skład tych sił mogą wchodzić zarówno jednostki krajów członkowskich NATO, jak i państw nie należących do Sojuszu. Ich skład powinien być dobierany stosownie do zidentyfikowanych potrzeb, możliwości oraz gotowości zaangażowania poszczególnych państw w prowadzenie danej operacji.

Zespoły zadaniowe sił desantowych (ang. *amphibious task force* - ATF) dostarczają unikalnych możliwości: jako integralną część zdolności sił morskich – w ramach sił połączonych, w przypadku użycia posiadają one środki do wykorzystania we wszystkich fazach prowadzonej kampanii, począwszy od obecności w rejonie, aż po prowadzenie działań bojowych związanych z siłowym wejściem w rejon. ATF zapewniają szeroki zakres opcji użycia nie tylko na szczeblu taktycznym, ale również mają do odegrania znaczącą rolę na szczeblu operacyjnym. Zespoły zadaniowe sił desantowych są w stanie wykonać szybkie przejście do rejonu narastania sytuacji kryzysowej już we wczesnej fazie konfliktu i przy jednoczesnym prowadzeniu uzupełniających operacji informacyjnych potrafią zademonstrować wolę i możliwości państwa lub Sojuszu. ATF posiadają zdolności, wraz z resztą sił morskich, w zakresie przerzutu poprzez wody międzynarodowe, bez naruszania wód terytorialnych, mogą pozostawać na pozycjach przez niezbędny czas, zapewniając obecność w rejonie bez potrzeby jego okupacji oraz oferując efekt odstraszania bez potrzeby użycia sił na brzegu. Niezaangażowane siły ATF pozostające w gotowości do działań stanowią istotny czynnik zagrożenia, który powinien być brany pod uwagę w ocenie sytuacji dokonywanej przez dowódcę sił przeciwnika na teatrze i wymagają utrzymania przez niego odpowiednich sił obrony wybrzeża oraz sił rezerwy zdolnych do zwalczania tego zagrożenia.

Siły desantu mogą teoretycznie wylądować na każdym wybrzeżu, w czasie i miejscu określonym przez polityków, całkowicie niezależnie od dostępnej infrastruktury brzegowej. Z chwilą, kiedy siły desantu znajdują się na brzegu, są one zdolne do prowadzenia przedłużających się działań w oparciu o własne zabezpieczenie logistyczne i środki transportowe ze składu ATF. Kiedy decyzja o przeprowadzeniu morskiej operacji desantowej zostanie podjęta, ATF wykonują zadania na szczeblu taktycznym; natomiast ponowny załadunek sił desantu i użycie ich do prowadzenia innych działań może ponownie pozwolić na wykorzystanie ATF na szczeblu operacyjnym. Tego typu sekwencja może być wykorzystywana wielokrotnie w ramach prowadzenia kampanii.

Zespół zadaniowy sił desantowych może być wykorzystywany do realizacji szeregu zadań:

- prowadzenia działań bojowych, zarówno samodzielnie, jak i w ramach wsparcia działań innych komponentów ze składu sił połączonych;
- zajęcia infrastruktury umożliwiającej wejście sił na teatr prowadzenia działań (np. porty morskie i lotnicze umożliwiające przyjęcie sił wsparcia);
- udziału w operacjach reagowania kryzysowego spoza art. 5 (NA5CRO), takich jak np. promowanie pokoju i wsparcia władz cywilnych w odpowiedzi na kryzysy wewnętrzne (patrz publikacja AJP-3.4)¹⁰.

CHARAKTERYSTYKA MORSKIEJ OPERACJI DESANTOWEJ

Prowadzenie morskiej operacji desantowej wymaga intensywnego udziału sił powietrznych, morskich, lądowych i specjalnych. Cechuje je bliska integracja sił szkolonych, organizowanych i wyposażonych do realizacji różnych funkcji bojowych.

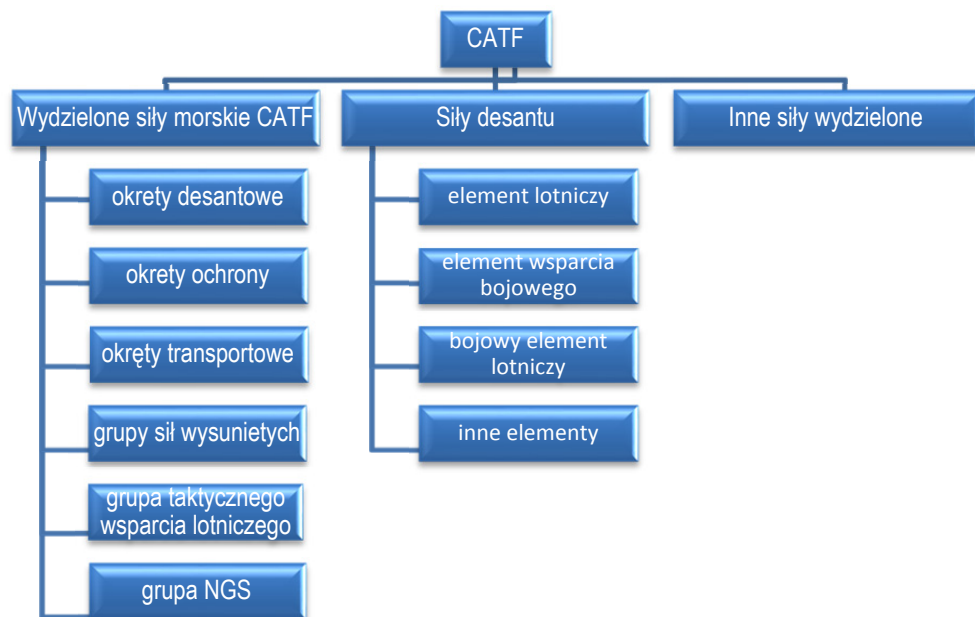
Najistotniejszym wymogiem desantu morskiego jest konieczność utrzymania szybkiego i niezakłóconego procesu budowania wystarczającego potencjału bojowego na brzegu. Potencjał ten jest budowany począwszy od niemal zerowych zdolności, aż do osiągnięcia pełnych zdolności do prowadzenia skoordynowanych działań w miarę realizacji kolejnych celów desantu. Aby osiągnąć sukces, ATF powinien posiadać zdolności do utrzymania kontroli morza i panowania w powietrzu w swoim rejonie prowadzenia działań (ang. area of operations - AOO), szczególnie w rejonie celu morskiej operacji desantowej, jak również sprzyjającą sytuację w powietrzu, a także – w przypadku wysadzania desantu – znaczącą przewagę nad siłami przeciwnika na brzegu. Wobec wyższej konieczności, dowódcy mogą przystąpić do wysadzania desantu w przypadku umiarkowanej przewagi całych sił. Dla przykładu, sprzyjająca sytuacja morska i powietrzna może być wystarczającym warunkiem do przeprowadzenia operacji desantowej nawet wtedy, kiedy siły desantu nie posiadają wymaganej przewagi liczebnej nad siłami przeciwnika na brzegu. Skuteczne wykorzystanie własnych sił morskich i powietrznych może zapewnić wyeliminowanie przewagi przeciwnika na lądzie. Oprócz rozsądnej przewagi w rejonie lądowania desantu ATF powinien być zdolny do zapewnienia ciągłego wsparcia sił prowadzących działania na brzegu.

Złożoność morskich operacji desantowych i wrażliwość uczestniczących w nich sił wymaga wyjątkowego poziomu jednoci podejmowanych wysiłków i spójności operacyjnej. Dogodne może być zatem ustanowienie szybkich i bliskich kontaktów łącznikowych z dowódcą połączonych sił operacyjnych w celu udoskonalenia procesu planowania, lepszej integracji działań na teatrze oraz wsparcia. Do-

¹⁰ DD/3.4, Operacje Reagowania Kryzysowego spoza Artykułu 5.

wódcy sił wydzielonych i sił wsparcia powinni być w stanie projektować potrzeby ATF.

W skład ATF wchodzi różne elementy oraz różne typy okrętów, a także samoloty i śmigłowce oraz nawodne środki przerzutu sił i ich zaopatrzenia na brzeg. Siły te i środki w zależności od wymagań związanych z wykonywaniem określonych zadań mogą być pogrupowane według typów lub innych zasad. Możliwe grupy wchodzące w skład ATF prezentuje rys 1.

Rysunek 1. Organizacja zespołu zadaniowego sił desantowych

Źródło: opracowanie własne

Morskie operacje desantowe często są wspierane przez struktury organizacyjne sił, które nie wchodzi w skład ATF. Siły te służą realizacji określonych zadań, takich jak np. pomoc w zakresie ochrony zespołu zadaniowego sił desantowych lub prowadzenie operacji przygotowawczych przestrzeni prowadzenia działań bojowych. Wspierające siły marynarki wojennej, lotnictwa i wojsk specjalnych wydzielane są przez JFC lub dowódcę komponentu morskiego/lotniczego/wojsk specjalnych do ochrony ATF (i sił desantu, kiedy już wylądowały) w czasie prowadzenie morskich działań desantowych.

Rozróżniamy cztery rodzaje morskich operacji desantowych: demonstracyjne morskie działania desantowe, rajd desantu morskiego, desant morski i ewakuacja środkami desantowymi.

Demonstracyjne morskie działania desantowe to rodzaj morskiej operacji desantowej, wykonywanej w celu wprowadzenia w błąd przeciwnika, poprzez pokaz siły, w oczekiwaniu, że podejmie on niekorzystny dla niego wariant działania.

Rajd desantu morskiego to rodzaj morskiej operacji desantowej, obejmujący szybkie wtargnięcie do rejonu celu lub jego czasowe zajęcie i późniejsze planowe wycofanie. Rajd desantu morskiego może być prowadzony w celu osiągnięcia następujących rezultatów:

- zadanie zamierzonych strat i zniszczeń;
- pozyskanie niezbędnych informacji;
- przeprowadzenie dywersji;
- przechwycenie lub ewakuacja określonych osób i/lub wyposażenia;
- przeprowadzenie operacji ewakuacji personelu niewojskowego (NEO).

Desant morski to zasadniczy rodzaj morskiej operacji desantowej polegający na usadowieniu sił własnych na brzegu wrogiem lub potencjalnie wrogiem. Tylko desant morski obejmuje konieczność trwałego usadowienia sił desantu na brzegu. Specjalne przedsięwzięcia podejmowane w celu spełnienia wymogu szybkiego umacniania potencjału bojowego na brzegu, niemalże od poziomu zerowego, tworzą określone różnice organizacyjne i techniczne pomiędzy prowadzeniem działań desantowych a działaniami bojowymi wojsk lądowych.

Ewakuacja środkami desantowymi to rodzaj morskiej operacji desantowej polegający na wycofaniu sił z brzegu wrogiem lub potencjalnie wrogiem, drogą morską, przy użyciu okrętów lub innych środków desantowo-przeprawowych.

BIBLIOGRAFIA

- [1] NATO AAP-6 PL, *Słownik terminów i definicji NATO*. MON, Warszawa 2001.
- [2] Preston A., *History of the Royal Navy in the 20th century*, Dolphin Publication, Hong Kong 1990.
- [3] Mrozewicz L., *Starożytność*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1999.
- [4] Holmes R., *The Oxford Companion to Military History*, Oxford University Press, Oxford 2001.
- [5] K. Kubiak, *Działania sił morskich po drugiej wojnie światowej*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007.
- [6] Kubiak K., *Dardanele*, Wyd. Altair, Warszawa 1996.